

ste gang så sent som i 1997. Svaret på det stillede spørgsmål er alligevel et ubetinget ja. Den „gamle“ oversættelse, der første gang blev udgivet i 1942, er, som det dengang blev oplyst, baseret på en „svensk, en tysk og en fransk udgave“ (i sig selv et kuriøst fænomen). Oplysningen er i øvrigt strøget i de senere udgaver. Derimod er den nu foreliggende udgivelse, der er oversat og udgivet af Fritz Wolder, som angivet en direkte oversættelse fra den italienske tekst. En dagbladsanmelder mente ganske vist, i øvrigt uden at skrive navnet Machiavelli korrekt, at den gamle udgave i visse henseender var at foretrække, fordi den var „bedre og smukkere at læse“ (*Weekendavisen*, 19. juni 1998). Mon dog ikke de fleste andre læsere vil foretrække en kompetent oversættelse direkte fra originalen?

Bogen er forsynet med en indledning, hvor oversætteren for det første giver de vigtigste biografiske og historiske oplysninger, som sidst i bogen suppleres med et udførligt noteapparat (pp. 115-125). For det andet fremlægges en kort diskussion af de vigtige begreber *fortuna* og *virtù* hos Machiavelli og problemerne med hensyn til disses oversættelse til dansk (p. 19). Her kunne oversætteren dog nok med fordel være gået lidt videre og inddraget andre af Machiavellis begreber. En engelsk oversættelse af *Fyrsten* (udgivet 1988 af Skinner og Price på Cambridge) behandler eksempelvis ret udførligt (i alt 17 sider) en længere række af Machiavellis begreber og vanskelighederne ved en nutidig oversættelse.

Bogen er forsynet med en bibliografi, hvad der er meget nyttigt. Det ville dog have været en hjælp, hvis den havde været annoteret, for det er ikke nemt at finde rundt i den umådelige litteraturmængde. Måske er der også vel rigeligt af italiensk-sprogede værker, mens man for eksem-

pel mangler Herfried Münklers omfattende studie fra 1984. Bogen afsluttes med et personregister. Det er vel næsten overflødigt at nævne, at ingen af delene findes i den „gamle“ oversættelse.

Fyrsten læses tilsyneladende stadig med en stor interesse. Et besøg på Århus Hovedbibliotek en tilfældig juli-dag viste for det første, at biblioteket havde elleve eksemplarer af bogen og for det andet, at ikke mindre end ni af disse var udlånt. Der er øjensynlig en stor efterspørgsel, og derfor er det meget glædeligt, at der nu foreligger en pålidelig oversættelse med fyldestgørende noter og kommentarer, velegnet til studiebrug. Den gamle oversættelse, der alene indeholder den nøgne tekst, koster 125 kr., hvad den ikke er værd, mens den nu foreliggende koster knapt det dobbelte, hvad den fuldt ud er værd.

Machiavelli har fået et ry som en meget kynisk politisk tænker og har endda måttet lægge navn til begrebet „machia-vellisme“, hvad der - meget kort udtrykt - betegner en politik, hvor hensigten hel-liger midlet. Udrustet med den nye over-sættelse får læseren en god mulighed for at stifte et nærmere og dermed mere nu-anceret bekendtskab med Machiavellis tanker. Det er umagen værd.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Århus Universitet

Johan Peter Noack, *Det danske mindretal i Sydslesvig 1948-1955*, Aabenraa: Institut for grænseregionsforskning, 1997, 646 s. i to bind, kr. 295,00.

Storstedelen af den danske befolkning er vokset op med Atlantpagten som en nød-

ste gang så sent som i 1997. Svaret på det stillede spørgsmål er alligevel et ubetinget ja. Den „gamle“ oversættelse, der første gang blev udgivet i 1942, er, som det dengang blev oplyst, baseret på en „svensk, en tysk og en fransk udgave“ (i sig selv et kuriøst fænomen). Oplysningen er i øvrigt strøget i de senere udgaver. Derimod er den nu foreliggende udgivelse, der er oversat og udgivet af Fritz Wolder, som angivet en direkte oversættelse fra den italienske tekst. En dagbladsanmelder mente ganske vist, i øvrigt uden at skrive navnet Machiavelli korrekt, at den gamle udgave i visse henseender var at foretrække, fordi den var „bedre og smukkere at læse“ (*Weekendavisen*, 19. juni 1998). Mon dog ikke de fleste andre læsere vil foretrække en kompetent oversættelse direkte fra originalen?

Bogen er forsynet med en indledning, hvor oversætteren for det første giver de vigtigste biografiske og historiske oplysninger, som sidst i bogen suppleres med et udførligt noteapparat (pp. 115-125). For det andet fremlægges en kort diskussion af de vigtige begreber *fortuna* og *virtù* hos Machiavelli og problemerne med hensyn til disses oversættelse til dansk (p. 19). Her kunne oversætteren dog nok med fordel være gået lidt videre og inddraget andre af Machiavellis begreber. En engelsk oversættelse af *Fyrsten* (udgivet 1988 af Skinner og Price på Cambridge) behandler eksempelvis ret udførligt (i alt 17 sider) en længere række af Machiavellis begreber og vanskelighederne ved en nutidig oversættelse.

Bogen er forsynet med en bibliografi, hvad der er meget nyttigt. Det ville dog have været en hjælp, hvis den havde været annoteret, for det er ikke nemt at finde rundt i den umådelige litteraturmængde. Måske er der også vel rigeligt af italiensk-sprogede værker, mens man for eksem-

pel mangler Herfried Münklers omfattende studie fra 1984. Bogen afsluttes med et personregister. Det er vel næsten overflødigt at nævne, at ingen af delene findes i den „gamle“ oversættelse.

Fyrsten læses tilsyneladende stadig med en stor interesse. Et besøg på Århus Hovedbibliotek en tilfældig juli-dag viste for det første, at biblioteket havde elleve eksemplarer af bogen og for det andet, at ikke mindre end ni af disse var udlånt. Der er øjensynlig en stor efterspørgsel, og derfor er det meget glædeligt, at der nu foreligger en pålidelig oversættelse med fyldestgørende noter og kommentarer, velegnet til studiebrug. Den gamle oversættelse, der alene indeholder den nøgne tekst, koster 125 kr., hvad den ikke er værd, mens den nu foreliggende koster knapt det dobbelte, hvad den fuldt ud er værd.

Machiavelli har fået et ry som en meget kynisk politisk tænker og har endda måttet lægge navn til begrebet „machia-vellisme“, hvad der - meget kort udtrykt - betegner en politik, hvor hensigten hel-liger midlet. Udrustet med den nye over-sættelse får læseren en god mulighed for at stifte et nærmere og dermed mere nu-anceret bekendtskab med Machiavellis tanker. Det er umagen værd.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Århus Universitet

Johan Peter Noack, *Det danske mindretal i Sydslesvig 1948-1955*, Aabenraa: Institut for grænseregionsforskning, 1997, 646 s. i to bind, kr. 295,00.

Storstedelen af den danske befolkning er vokset op med Atlantpagten som en nød-

vendig og måske endda naturlig del af dansk sikkerhedspolitik. For dette flertal må det nærmest forekomme helt uforståeligt, at Danmarks største udenrigspolitiske problem i de første år efter afslutningen af den anden verdenskrig ikke var sikkerhedspolitisk, men derimod nationalt. Sydslesvig optog både politikere og opinion og skabte dybe splittelser, selv om det ikke altid var ganske klart, hvad sagen egentlig drejede sig om. Siden blev spørgsmålet nærmest glemt, i øvrigt også af flere historikere. Eksempelvis er det knapt nok nævnt i Gyldendals Danmarks-historie (bind 8 fra 1990), hvad der må betegnes som en virkelig uheldig forglem-melse.

Nu har rigsarkivar Johan Peter Noack fremlagt en omfattende undersøgelse af Sydslesvig-problemet fra 1948 til 1955 i fortsættelse af sine lige så grundige arbejder om *Det danske mindretal i Syd-slesvig 1920-1945* og *Det sydslesvigske grænsespørgsmål 1945-1947*. Værket er som sine forgængere ud over trykte kil-der baseret på et meget stort arkivma-teriale, ikke blot de officielle akter fra de danske, vesttyske og engelske udenrigs-ministerier, men også materiale fra blandt andet Sydslesvigsk Forening og Sydsle-svigsk Vælgerforening, hvorved de regio-nale aspekter får en fyldig plads i frem-stillingen. Det er meget fortjenstfuldt, at Noack ved siden af ledelsen af rigsarkivet har været i stand til at afslutte dette store forskningsprojekt, der blev igangsat i 1985.

Den foreliggende fremstilling kan si-ges at falde i tre dele. Første del er en undersøgelse af tilblivelsen af Kiel-erklæ-ringens af 26. sept. 1949. Her kommer der virkelig mange aktører på banen: De dan-ske politiske partier (indbyrdes og delvis også internt dybt splittede), de dansk-sin-dede sydslesvigere (ligeledes indbyrdes

uenige), landsregeringen i Kiel og sidst, men ikke mindst, det britiske militær-styre. Noack styrer med sikker hånd læ-seren igennem dette væld af synspunkter og tilkendegivelser. Men han kunne nok lidt udførligere have omtalt en overord-net faktor, som var med til at få erklærin-gen igennem. Fra foråret 1948 var det blevet pinligt klart for den danske rege-ring, at Danmark sikkerhedspolitisk lå meget udsat uden reelle forsvarsmulig-heder, og samtidig så den britiske rege-ring i stigende grad et forsvarsmæssigt svagt Skandinavien som en sikkerheds-mæssig risiko for Storbritannien selv. I den situation var det selvfølgelig ikke hensigtsmæssigt at have et spørgsmål som Sydslesvig liggende som en uenig-hed mellem de to regeringer. En lignende udvikling ses i øvrigt vedrørende Grøn-land, hvor den danske regering i april 1948 meddelte den amerikanske regering, at Danmark ville stille sine krav om op-hør af Grønlands-traktaten i bero „so long as a crisis existed in the world“. Vedrø-rende Sydslesvig blev resultatet en gen-sidig forståelse mellem de to regeringer, hvor den danske skulle lægge en dæmper på de dansk-sindede sydslesvigere (og for den sags skyld også oppositionen i Dan-mark), mens englænderne skulle tage sig af landsregeringen. Det har givetvis ikke været den danske regering ukært at kunne tvinge oppositionen til at støtte en min-dre aktiv holdning i det prekære spørgs-mål (p. 66f).

Bogens anden del omfatter årene efter 1949; stilstandsperioden kunne den kal-des. Noack påpeger her, hvordan den dan-ske regering på den ene side undgik poli-tiske initiativer vedrørende Sydslesvig, og på den anden side styrkede dansk indsats på det kulturelle område. En begrundelse for denne politik gav Troels Fink, siden 1946 Udenrigsministeriets sagkyndige

vedrørende Sydslesvig, under et møde i Udenrigsministeriet i 1948: „Ved at give fuld støtte på det kulturelle område, ville man have en sikrere baggrund for at tage afstand fra eventuelle politiske krav, som den danske regering ikke ønskede at støtte“ (p. 189). Et andet problem for den danske regering var forholdet til den tyske forbundsrepublik efter dennes oprettelse i 1949. Her redegør Noack blandt andet for et vigtigt møde i marts 1951 mellem den danske udenrigsminister Ole Bjørn Kraft og forbundskansler Adenauer, der også var vesttysk udenrigsminister. Kort fortalt ønskede den danske regering forbundsrepublikkens anerkendelse af Kiel-erklæringen, mens den vesttyske regering anførte, at forhandlinger om en mindretalstraktat måtte være en forudsætning for en sådan anerkendelse. Situationen blev ikke lettere ved, at landsregeringen i Kiel efter F.W. Lübkes overtagelse af posten som ministerpræsident i sommeren 1951 anlagde en stadig hårdere kurs over for det dansk-sindede mindretal. På sin side var det imidlertid helt afgørende for den danske regering ikke at blive inddraget i en forhandling om en mindretalstraktat. „Det ville være utåleligt for Danmark, hvis Tyskland som den større magt i mindretalsspørgsmål fandt påskud til at blande sig i interne danske anliggender“, hed det således i en note til den britiske regering fra november 1949 (p. 335). Det er et velkendt dansk synspunkt, som man også møder i forhandlingerne i 1955. En yderligere begrundelse for at undgå direkte forhandlinger med forbundsrepublikken kunne være forsvarsmæssig. Der var usikkerhed om det fremtidige forsvar af Slesvig-Holsten (der tilhørte NATOs nordregion) og især vedrørende det danske krav om vestallieret deltagelse heri. Dette følsomme og uafklarede spørgsmål opfordrede ikke

til direkte kontakter med den vesttyske regering.

I tredje del behandler Noack tilkomsten af København-Bonn erklæringerne. Naturligvis omtales forhandlingerne mellem den danske og den vesttyske regering udførligt, men desuden får de delvis meget skeptiske holdninger såvel blandt de dansk-sindede sydslesvigere som i landsregeringen en omhyggelig behandling. Hændelsesforløbet bliver derfor fremstillet på en meget nuanceret måde. Blandt andet konstaterer Noack på basis af sin egen undersøgelse „med hvilken omhu jordbunden var blevet gødet siden Forbundsrepublikkens første konsolidering i 1951“ (p. 544). Til gengæld kan det undre, at han synes at være ret forbeholden i sin vurdering af den danske regerings indsats. I sin konklusion skriver han således, at der ikke var tale om noget „vidsyn“, men at regeringen nærmest snublede ind i et dilemma, hvor den dog „behændigt“ udfoldede en politisk indsigt, som bragte et positivt resultat (p. 578). Måske har Noack fået nok af den glorificering, der er blevet H.C. Hansen og Nils Svenningsen til del i denne sag, men han synes næsten at være faldet i den modsatte grøft. „Kunsten i politik er ikke at skabe situationerne, men at udnytte de situationer, der opstår“, lyder en maxime fra Frederik den Store, og det var præcis, hvad de danske forhandlere indså og handlede efter, vidsyn eller ej. Selvfølgelig kunne Danmark ikke hindre Vesttysklands optagelse i NATO (det var formelt det, der var tale om), men Danmark kunne sætte en plet på forbundsrepublikkens „demokratiske“ sindelag, og det ville være mere end denne kunne bære som et kommende medlem af NATO, alliancen mellem „demokratiske“ lande.

Med dette store værk har Noack leveret et betydningsfuldt og veldokumenteret

bidrag til såvel dansk udenrigspolitikks historie som de regionale politiske bevægelser i Sydslesvig.

Niels Amstrup
Institut for Statskundskab
Aarhus Universitet

Leif Larsen og Thomas Clausen, *De forråbte. Tyske Hitlerflygtninge i Danmark*, København: Gyldendal, 1997, 211 s., kr. 248,00.

Mere end 50 år efter afslutningen på anden verdenskrig og nazismens sammenbrud har det i en række tidligere tyskbesatte eller neutrale lande på det sidste vist sig, at fortiden tilsyneladende ikke vil af finde sig med at være fortid. Papon-sagen i Frankrig, nazi-guld i Schweiz, uofficielle jøderegistreringer i Sverige – spørgsmål, man troede stedt til hvile under et solidt låg af fælles fortrængninger, fortællinger og mytedannelser om, hvordan landene omkring Tyskland egentlig havde forholdt sig i perioden 1933-45, ses mange steder at myldre frem påny.

Indtil videre synes Danmark at være et af de få lande, der i så henseende er gået fri. Der er næppe udsigt til nogen Papon-sag herhjemme – for at finde en endnu ikke straffet dansk kollaboratør har medierne været nødt til at tage helt til Bayern; nazi-guld skal man nok heller ikke regne med at finde i Danmark; og en uofficiel registrering af jøder var det først meget senere Blekingegade-banden, der gav sig i kast med.

Det betyder dog næppe, at der ikke kan findes mørke pletter på Danmarks fortid, for så vidt angår håndteringen af forholdet til det nazistiske Tyskland og af de problemer, dette styre skabte. For eksem-

pel bliver den danske flygtningepolitik i 1930'erne nok aldrig noget særlig heroisk kapitel i Danmarkshistorien, ikke mindst set med nutidige øjne. Den er samtidig i en række henseender et relativt uudforsket område, selv om den utvivlsomt ville kunne være af interesse ud fra såvel en historisk som en politologisk tilgangsvinkel.

Leif Larsens og Thomas Clausens bog handler om en flig af denne problemstilling, nemlig om arrestationen og interneringen af et større antal tyske flygtninge i Danmark, som skete i 1940, og som for en del af de interneredes vedkommende endte med, at de blev sendt tilbage til det Tyskland, de af gode grunde var flygtet fra. Dette kan vel med en vis ret karakteriseres som et beskæmmende punktum under en lidet glørværdig flygtningepolitik.

Bogen er primært baseret på noget kildemateriale, der ikke tidligere har været anvendt. Når man får en bog i hånden, der bekendtgør, at den baserer sig på hidtil ikke anvendt materiale, skaber det visse forventninger om, at der vil kunne kastes lys over noget, der hidtil er blevet uafklaret, og at man vil kunne få bibragt en bedre forståelse af de forhold, kildematerialet vedrører. Lad det være sagt med det samme, at denne bog ikke indfrier sådanne forventninger. Dertil er den for uanalytisk i sin tilgang og for agitatorisk i sin målsætning. Forfatterens primære mål synes at være at udstille den danske regering, de danske justits- og politimyndigheder og hele de første tre besættelsesårs politiske linje til spot og spe. Det skal de selvfølgelig have lov til, selv om det er gjort nogle gange før, og bedre. Men de kommer derved til at stå i vejen for sig selv, når det drejer sig om at bidrage til en afklaring af, hvorfor den danske regering og de danske myndighe-